

TIKKEST

hvad betyder
hvile i krydsfeltet
mellem
kristendom og
jødedom?

KRISTENDOM
OG JØDEDOM

FÅ 10 FEDE RÅD, SÅ DU KAN FINDE RO.

kristendom og jødedom

Hvad er nogle af grundene til at kristne generelt og jøder har forskellige syn på hvile og hviledagen.

Da dine bedsteforældre var unge, kunne man høre kirkeklokkerne ringe over hele byen søndag formiddag og mange brugte søndagen til at gå i kirke. Man kan fortsat høre kirkeklokkerne søndag formiddag, men ikke så mange samles i kirkerne længere. Nu til dags går folk mere i deres haver og luger ud, mens børnene måske får lov til at se TV eller spille computerspil helt indtil klokken 12.

For jøderne er det lørdag (sabbat) at de går til gudstjeneste i deres synagoge, har familiedag, spiser god mad og fællesskab. Og det gør mange jøder stadig den dag i dag. Hvorfor denne forskel selvom kristne og jøder har teksten i det gamle testamente tilfælles?

I dette hæfte kan du læse om hvordan kristendommen generelt og jødedommen ser forskelligt på hvilen og hviledagen. De kommer til meget forskellige konklusioner. Spørgsmålet man kan stille sig, er hvorfor det er således? Har kristendommen måske miste noget ved sit ændrede syn på hviledagens betydning? Et svar kan du finde i hæftet "Til kamp for hvilen", hvor du har en længere gennemgang af hvad Bibelen har at sige om hvilen og hviledagens betydning.

Men i dette hæfte kan du læse om hvilens forskelle og ligheder, søndag, sabbat og bøn.

FORFATTER

NIELS CHRISTIAN CHRISTIANSEN

Cand.mag. i tysk og religionsvidenskab. Underviser til daglig i gymnasiet og 9.-10. klasse på Vejle fjordskolen ved Daugård. Niels er opvokset i adventist-miljø og gæster i dag gerne forskellige kirkesamfund.

---

04 LIDT FRA BIBELEN

Hviler Gud og mennesket sig de samme dage?

---

08 LIDT FRA MIDDELALDEREN

Læs om hvordan munkene skabte en mental flyttilstand, selv før mobilen

---

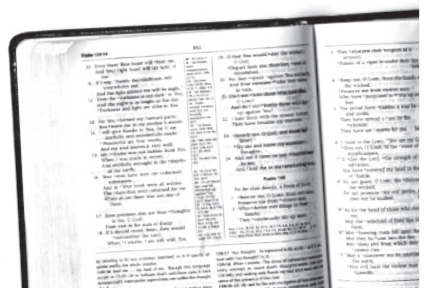
14 LIDT FRA NUTIDEN

Er hvile blevet til yoga og aftenskole?

---

20 JØDEDOMMEN

Sabbat, hellige skrifers sammen-smeltning og jordens skabelse

lidt fra bibelen

For de fleste kristne er hvile ikke et emne, der fylder meget i hverdagen. Godt nok er et af de ti bud, som Moses fik i ørkenen, at han skulle holde en ugentlig hviledag. Men i for eksempel Danmark må det vel siges at være overhalet i løbet af det sidste århundrede, da man indførte en weekend på hele to fridage ugentligt. Generelt set mener kristne heller ikke at emnet om hvile spiller nogen særlig rolle i Det Gamle Testamente, hvor historien med de ti bud står.

Meningen med hvilen, sådan som den beskrives i de ti bud, er, at mennesket skal kunne huske, nærmere bestemt huske på Gud. Det bagvedliggende princip ser altså ud til at være, at der er en sammenhæng mellem det at hvile og det at huske: For at kunne huske, må man hvile.

Buddet om hviledagen står i to varianter i henholdsvis 2. og 5. Mosebog. I den første variant er det, som skal huskes, at Gud står bag verden som skaberen af det hele. I den anden, er det hans frelsende rolle; at han reddede Israelitterne ud fra Egypten.

I størstedelen af GT spiller sabbaten ingen særlig rolle eller nogen rolle overhovedet (som generel, ugentlig hviledag er den formodentlig fra persisk eller hellenistisk tid). (Lundager Jensen 1998 s. 191)

Selvom emnet ikke fylder meget derudover, kommer det enkelte steder til udtryk, at det er vigtigt. For eksempel på et tidspunkt i Bibelen, hvor en stor gruppe jøder i en år-række har været bortført fra Jerusalem, der er blevet erobret af et andet folk, babylonerne. Da et helt tredje folkeslag, Perserne, så senere erobrer Babylon, får jøderne lov at vende hjem, og en mand ved navn Nehemias genopbygger byen med bymur og kultur. Blandt andet genindfører han hviledagen, som på det tidspunkt er gået lidt i glemmebogen blandt borgerne. I den forbindelse giver han dem faktisk skældud for at have glemt den og spørger, om det ikke netop er, fordi generationerne før dem ikke længere afholdt hviledagen, at byen blev ramt af ulykke – han taler sandsynligvis om det med babylonerne, der erobrede området.

Endelig spiller hvilen naturligvis også en relativt stor rolle i en af de mest kendte tekster fra Bibelen, nemlig skabelsesberetningen, der slutter med sit toppunkt, da Gud skaber hviledagen på den syvende dag. Det første, som mennesket altså tilsyneladende oplever – efter selv lige at være blevet skabt på den sjette dag – er hviledagen. Uden selv at skulle have præsteret noget som helst får det hviledagen.

Og når det så senere anføres i 2. Mosebog 20, at den ugentlige hviledag skal bruges til at huske Guds skabelse og den verdensorden, hvor hvilen blev givet, uden at der først skulle præsteres, kan man tænke på, at dem, der får dette bud, lige er flygtet fra slavarbejdet i Egypten. Det er åbenbart

ikke arbejdet, men hvilen, der skal definere dem og give dem identitet. Også i den anden version fra 5. Mosebog 5 træder denne kontrast tydeligt frem.

... i seks Dage gjorde HERREN Himmelen, Jorden og Havet med alt, hvad der er i dem, og på den syvende Dag hvilede han; derfor har HERREN velsignet Hviledagen og helliget den.

(2. Mosebog, kapitel 20)

Kom i Hu, at du selv var Træl i Ægypten, og at HERREN din Gud førte dig ud derfra med stærk Hånd og udstrakt Arm; det er derfor, HERREN din Gud har pålagt dig at fejre Hviledagen!

(5. Mosebog, kapitel 5)

... og de kom med Fisk og alskens Varer og solgte dem på Sabbatten til Jøderne i Jerusalem. Jeg gik derfor i Rette med de store i Juda og sagde til dem: Hvor kan I handle så ilde og vanhellige Sabbatsdagen? Har ikke vor Gud bragt al denne Ulykke over os og over denne By, fordi eders Fædre handlede således? Og I bringer endnu mere Vrede over Israel ved at vanhellige Sabbatten!

(Nehemias Bog, kapitel 13)

lidt fra middelalderen

Af og til kan man måske have behov for at trække sig lidt tilbage og bare få ro på. Det sker som regel mindst en gang i døgnnet, når folk går i seng. For nogen kan det måske være nødvendigt ved den lejlighed at sætte telefonen på lydløs eller ligefrem flytilstand. Men også i tiden før mobiltelefoner kunne folk have behov for lidt stilhed omkring sig. Det gjaldt i øvrigt også i tiden før fastnettelefonen, ja før elektriciteten blev opfundet. Og for nogen ikke kun den ene gang i døgnnet, hvor de skulle i seng.

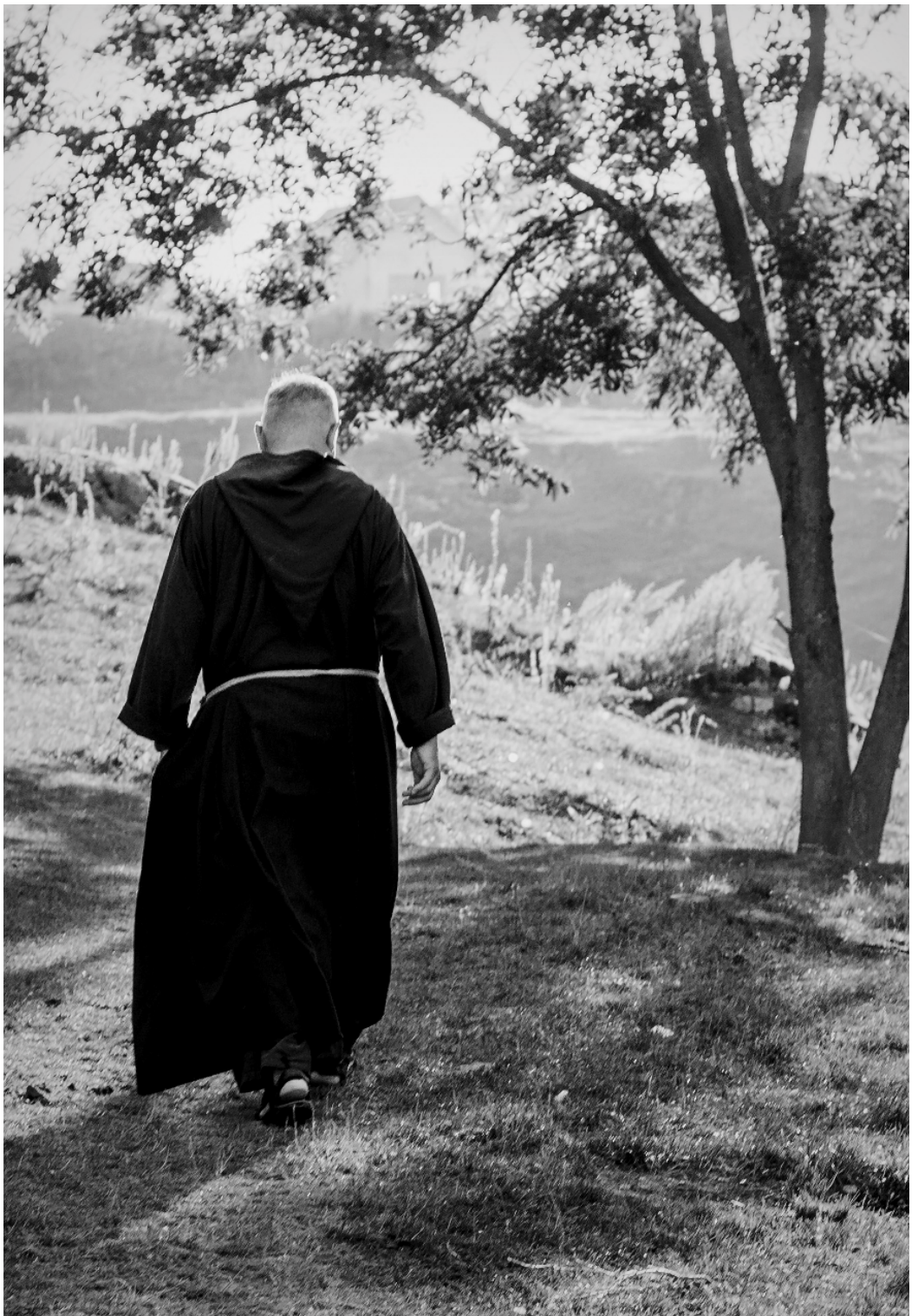
Fænomenet kendes for eksempel også fra de første århundreder af kristendommen. På samme måde som i Bibelen, hvor Jesus på et tidspunkt drager ud og opholder sig i ørkenen i en længere periode, var der også mennesker, der i de efterfølgende århundreder tog ud og boede for sig selv i ørkenen. De følte, at de på den måde bedre kunne samle tankerne om åndelige ting, og der

er fundet mange visdomsord skrevet ned af sådanne eneboere. Inspirationen til at trække sig tilbage på denne måde havde de nok både fra Jesus' ørkenvandring og fra de profeter, der havde levet på Det Gamle Testaments tid.

Abba Mios blev spurgt af en soldat, om Gud ville tilgive en, der har syndet. Efter en temmelig lang irettesættelse spurgte den gamle mand ham: "Sig mig, min gode mand, ville du smide din frakke væk, hvis den blev flænset?" "Nej", svarede han, "jeg ville lappe den og så gå med den igen." Den gamle mand sagde til ham: "Hvis du holder så meget af din gamle frakke, vil Gud da ikke vise sin egen skabning nåde?"
(Eneboer, sandsynligvis omkring år 250)

Naturligvis var det dog de færreste, der levede på denne måde isoleret fra omverdenen. Men går vi et par århundreder længere frem, begynder det faktisk at ske i større skala. Langt ude i skoven eller på landet begynder der nu pludselig at blomstre klostre og munkebevægelser frem i både Danmark, for eksempel i Sorø og mange steder langs Gudenåen i Midtjylland; og i en lang række andre europæiske lande. De første større munkeordener var Benediktinerne, som blev mere og mere udbredt i løbet af 800- og 900-tallet, og Cistercienserne, der opstod omkring år 1100.

Mens Benediktinerne i første omgang blot havde haft fokus på at kunne trække sig tilbage for at bede og arbejde lidt afsides i fred og ro, dyrkede Cistercienserne i endnu højere grad den del med at lukke helt ned for forstyrrende elementer. Således findes der for eksempel sjældent udsmykning på væggene i et Cistercienserkloster.

For nogle blev dette fokus på åndelig uforstyrrelighed lidt for meget af det gode, og i de næste større munkeordener, der opstod, drejede det sig mere om frivilligt hjælpearbejde i de ofte hårdt sygdomsplagede lokalsamfund eller om at sørge for, at folk nu også havde den rigtige forståelse af Bibelen. Det med at trække sig tilbage til et kloster ude i skoven eksisterede også stadigvæk, men efterhånden igen i mindre og mindre grad.

ORA ET LABORA "BED OG ARBEJD"

(Motto for Benediktinerordenen)

lidt fra nutiden

Hvis man i dag stopper en tilfældig person på gaden og spørger ham eller hende, hvor man kan finde hvile, er det ikke usandsynligt, at man bliver henvist til en stress- eller en søvn-ekspert, et afspændings- eller et yoga-hold, eller hvad med et aftenkursus i mindfulness? Nogle af disse ting kommer faktisk fra religioner, men ikke lige kristendom, så de vil blive behandlet andetsteds. Nogle vil måske foreslå, at man trasker en tur ud i naturen, og enkelte vil måske også stadig foreslå, at man opsøger et stille kirkerum. Men de færreste vil henvise til kristendommen som sådan.

Der findes i Danmark et enkelt mindre frikirkesamfund, for hvem hviledagen traditionelt set er relativt central, om end hovedvægten i teologien ligger på nærføventningen om Jesus' snarlige genkomst. Dette er Adventistkirken, og det er derfor, de udgiver et undervisningsmateriale om hvile – det materiale, du sidder og læser i lige nu.

SPØRGSMÅL TIL REFLEKSION

1. Hvor i det Gamle Testamente står hviledagsbuddet?
2. Siger buddet noget om, hvorfor der skal være en hviledag?
3. Hvorfor skælder en mand ved navn Nehemias ud?
4. Hvorfor var der eneboere i begyndelsen af vores tidsregning?

jødedommen

Jødedommen er fra et religionsvidenskabeligt perspektiv interessant, også når det kommer til synet på hvilen, fordi jødedommens helligste skrift, *Tanakh*, ikke kun har betydning for jøder, men også for kristne og muslimer. Derfor her først en smule om *Tanakh*.

Tanakh er en samling af jødiske hellige bøger, der er delt op i tre grupper. Den første gruppe bøger kaldes "loven", den anden kaldes "profeterne", og den tredje "skrifterne". På hebraisk hedder lov *Torah*, profeter *Nevi'im* og skrifter *Ketuwim*, og bogstaverne T, N og K, der tilsammen danner ordet *Tanakh*, er således en forkortelse for de tre bog-grupperes navne. Fælles for alle bøgerne er, at de er skrevet ned før vores tidsregnings begyndelse, altså før Jesus' fødsel.

Beretningerne om Jordens skabelse, Adam og Eva, Babelstårnet, Noa og syndfloden, Abraham og Isak, udvandringen fra Egypten, Moses og de ti bud, Jonas og hvalfiskene, og meget mere kommer fra *Tanakh*. Da man

lavede Det Gamle Testamente, tog man nemlig blot bøgerne fra *Tanakh* og satte dem i en lidt anden rækkefølge. Så det, som de kristne kalder Det Gamle Testamente og anser for at være en del af deres egne hellige skrifter, kalder jøderne *Tanakh* og anser for at være deres helligskrift.

**HVILEN BETRAGTES
SOM NOGET
NÆRMEST HELLIGT
OG INDSTIFTET AF
GUD, I DEN JØDISKE
TRO.**

JØDEDOM, *Tanakh*
som beskrevet forrige side.

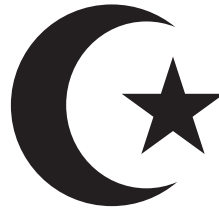

KRISTENDOM, *Bibelen*
som består af to dele:

Det Gamle Testamente
(=bøgerne fra Tanakh sorteret
i en lidt anderledes rækkefølge,
blandt andet med "skrifterne"
før "profeterne")

&

Det Nye Testamente
(en samling bøger og breve fra
og om tiden omkring Jesus, m.m.)

ISLAM, *Koranen*
som muslimer betragter som
en hellig bog, som profeten
Muhammed fik fra Allah fra år
610 ifølge vores tidsregning
og hen over de næste 22 år.

Ifølge Islam er jødernes helligskrift,
som muslimer kalder Toraen, dog
også givet af Gud og derfor hellig, men
beklageligvis misforstået af menne-
sker. På samme måde med Det Nye
Testamente, som muslimer kalder
Evangeliet.

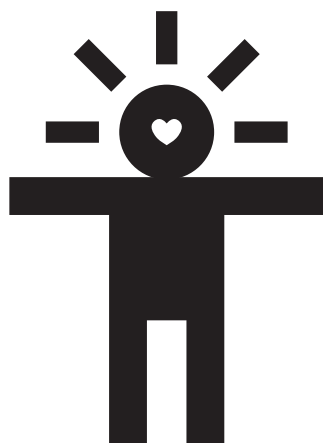
Når der således står noget om en hviledag i de ti bud i Tanakh, står det automatisk også i den kristne Bibel, og da Muhammed i år 622 bosatte sig i den jødiske by, Yathrib, der senere skulle få navnet Medina, stødte han – og dermed islam – naturligt nok også på dette fænomen.

Hvilken betydning hvilen og hviledagen (hebraisk: *Shabbat*) har, kan man f.eks. se i bogen *Jødisk Eksistens* fra 1999, som bruges i gymnasieundervisning i religion rundt om i Danmark. Bogen er inddelt i 9 kapitler med i alt 41 forskellige tekster om/ fra jødedommen. Teksten om sabbatten er den allerførste.

I teksten, der er blevet til som et resultat af interviews med jøder, beskrives sabbatten således: “Sabbatten er en dag med ro, glæde og hengivelse til Gud. [...] Sabbat er en dronning og en brud; på sabbatten er enhver jøde en konge”, og dagen – eller døgnet, der indledes med en familiemiddag fredag aften, og slutter lørdag ved solnedgang – beskrives som en pause fra ugens forskellige gøremål og som et fast samlingspunkt for den jødiske familie, både familien i hjemmet og den jødiske menighed henne i synagogen, som i kristendommen svarer til en kirke og i islam svarer til en moské.

Hvilen er således en stor del af den jødiske religion og betragtes som noget nærmest helligt og indstiftet af Gud.

Vi skal i afsnittet om kristendommen se nærmere på, hvad helligskrifterne mere præcist siger om denne hviledag, og også i afsnittet om islam skal vi opleve at støde på jødernes sabbat.

SPØRGSMÅL TIL REFLEKSION

1. Hvor har jøderne ideen om en egentlig hviledag fra?
2. Hvad er Tanakh?
3. Fra hvilket år fik jødedommen indflydelse på islam?
4. Beskriv, hvordan en jøde ser på sabbatten.

En særstilling blandt de jødiske helligdage indtager *sabbatten*, og den anses for at være en særlig gave fra Gud. Sabbatten fejres, fordi Gud hvilede på den syvende dag efter at have skabt verden på seks dage.

...

Alle handlinger, der indebærer, at der udføres arbejde, er forbudt på sabbatten ..., men det er dog en gammel rabbinsk regel, at det i tilfælde af livsfare er tilladt at bryde sabbatsreglerne.

(Boile Nielsen 1999 s. 18-19)

kilder

KRISTENDOMMEN

- Bibelen Bibelen på dansk (DN1933), via Biblegateway.
(<https://www.biblegateway.com/versions/Dette-er-Biblen-på-dansk-1933/>, indlæst efteråret 2018)
- Brønnum, Jakob Ørkenens eneboere, Hovedland, Højbjerg.
(oversættelse af Ward 1998). (2001).
- Hallbäck, Geert, et al. Gads Bibelleksikon, Gads Forlag, København. (1998)
- Lundager Jensen, Hans J. Gammeltestamentlig religion – en indføring,
Forlaget ANIS, Frederiksberg. (1998).
- Rasmussen, Tarald, et al. Kristendommen – en historisk innføring,
Universitetsforlaget, Oslo. (2002).
- Schwarz Lausten, Martin Kirkehistorie – grundtræk af Vestens kirkehistorie
fra begyndelsen til nutiden, ANIS. (1997).
- Ward, Benedicta The wisdom of the desert fathers,
Lion Publishing plc, Oxford. (1998).

JØDEDOMMEN

- Boile Nielsen, Peter Jødisk eksistens, Gads Forlag, København. (1999).
- Zenger, Erich Einleitung in das Alte Testament, Kohlhammer,
Stuttgart. (2006).

Syvende Dags
Adventistkirken